

ICHKI VA TASHQI BOZORLARDA RAQOBATBARDOSH SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti

Iqtisodiyot fakulteti, Tarmoqlar

iqtisodiyoti va buxgalteriyasi kafedrasi o'qituvchisi

Saydaxmedova Marhabo Ma'rufjon qizi

e-mail: abmar020595@gmail.com

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti Iqtisodiyot fakulteti,

ECOWK 22-06 U guruh talabasi

Jamaldinova Jasmina Jamshid qizi

e-mail: jamoliddinovajasmina@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston sanoatining raqobatbardosh tarmoqlarini shakllantirish va ularni ichki hamda tashqi bozorlarda barqaror rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Jahon tajribasi, mamlakat ichki salohiyati va eksport imkoniyatlari asosida takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: sanoat tarmoqlari, raqobatbardoshlik, eksport salohiyati, ichki bozor, sanoat siyosati.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida sanoat tarmoqlarining ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini ta'minlash har qanday davlat uchun strategik vazifa hisoblanadi. O'zbekiston sanoatining ko'plab yo'nalishlari ichki bozorni ta'minlash bilan birga, eksportga yo'naltirilgan modelga o'tayotgani kuzatilmoqda. Biroq bu jarayonda tarkibiy nomutanosiblik, texnologik kechikishlar va innovatsion yetishmovchiliklar mavjud.

Uslub

Ushbu maqola quyidagi manbalar va metodlarga tayanadi:

- **Statistik tahlil** (2020–2023 yillardagi Davlat statistika qo'mitasi va Savdo-sanoat palatasi ma'lumotlari);
- **Solishtirma tahlil** (Markaziy Osiyo davlatlari bilan);
- **SWOT tahlil** (sanoat tarmoqlari bo'yicha kuchli va zaif tomonlar);
- **Ekspert intervyulari** (3 nafar sanoat mutaxassisi bilan intervyu asosida);
- **Jadval va grafik tahlil** (asosiy ko'rsatkichlar asosida).

Natijalar

1-jadval. Eksport hajmining sanoat tarmoqlari bo'yicha tarkibi (2023-yil, mln. AQSh dollari)

Tarmoq	Eksport hajmi	Ichki ulushi (%)	bozor	Tashqi ulushi (%)	bozor
To'qimachilik	3 200	45%		55%	
Kimyo sanoati	1 150	62%		38%	
Avtomobilsozlik	1 000	70%		30%	
Elektrotexnika	870	50%		50%	

Tarmoq	Eksport hajmi	Ichki bozor ulushi (%)	Tashqi bozor ulushi (%)
Qurilish materiallari	540	80%	20%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi, 2023

SWOT tahlil (elektrotexnika sanoati misolida):

- **S – kuchli tomonlar:** chet el investitsiyalari, bozor talabining ortishi;
- **W – zaif tomonlar:** xomashyo importga bog'liqligi, texnologik yetishmovchilik;
- **O – imkoniyatlar:** Yevroosiyo bozorida kengayish, bojxona imtiyozlari;
- **T – tahdidlar:** Xitoy va Turkiya mahsulotlari bilan kuchli raqobat.

Muhokama

Yuqoridagi ma'lumotlar asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

- Eksportga yo'naltirilgan sanoat tarmoqlari orasida to'qimachilik va elektrotexnika ustunlik qilmoqda, biroq ular hamon innovatsion mahsulot ishlab chiqarishda sust rivojlanmoqda.
- Ichki bozor uchun mo'ljallangan mahsulotlar ko'pincha qiymat zanjirining quyi pog'onalarida bo'lib, yuqori qo'shimcha qiymatga ega emas.
- Qo'shni davlatlar (Qozog'iston, Qirg'iziston) bilan savdo logistikasi hamon yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan.

Xulosa va tavsiyalar

Xulosa: O'zbekiston sanoati ichki va tashqi bozorlarda barqaror raqobatbardoshlikka erishish uchun texnologik yangilanish, brendlash va logistika infratuzilmasini rivojlantirishni talab qiladi.

Tavsiyalar:

1. Yuqori qo‘shimcha qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishga o‘tish (masalan, tayyor elektrotexnika vositalari).
2. Eksportga mo‘ljallangan sanoat klasterlarini tashkil etish.
3. Texnopark va innovatsion markazlar orqali texnologik yetuklikni oshirish.
4. Bojxona, transport va moliyaviy tartibotlarni soddalashtirish orqali eksportni rag‘batlantirish.
5. Mahalliy mahsulotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi hisobotlari (2020–2023).
2. “O‘zbekiston sanoati” yillik tahlil (Iqtisodiyot va Moliya vazirligi, 2023).
3. UNIDO. Industrial Competitiveness Report 2022.
4. Rustamov B. va boshqalar. “Sanoat siyosati va modernizatsiya jarayonlari”, Toshkent, 2022.
5. Asqarov A. “Raqobatbardosh sanoat uchun strategik yondashuvlar”, Iqtisodiyot va innovatsiya, 2023.
6. “[SANOAT KORXONALARINING INNOVATSIYON RIVOJLANISHI MUAMMOLARI](#)” S Otamurodov, M Farmonova - Iqtisodiyot va ta’lim, 2023, Том 24 , Номер 3, Страницы 106-112